

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2024. gada 20. martā
(OR. en)

6679/24

AG 36
INST 58
ELARG 19

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2024. gada 20. marts
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2024) 146 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI UN PADOMEI par reformām pirms ES paplašināšanās un politikas pārskatiem

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2024) 146 *final*.

Pielikumā: COM(2024) 146 *final*

Briselē, 20.3.2024.
COM(2024) 146 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI UN
PADOMEI**

par reformām pirms ES paplašināšanās un politikas pārskatiem

Paziņojums par reformām pirms ES paplašināšanās un politikas pārskatiem

“Pasaulē, kurā nozīme ir lielumam un ietekmei, Savienības izveides pabeigšana nepārprotami ir Eiropas stratēģiskajās un drošības interesēs (...) nākamajai paplašināšanās kārtai arī jābūt progresā katalizatoram.”

Priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, runa par stāvokli Savienībā, 2023. gads

1. Ievads

Kopš 1957. gada Eiropas Savienība un Eiropas Kopienas pirms tās ir sekmīgi veikušas vairākas paplašināšanās kārtas, izveidojoties par tagadējo 27 dalībvalstu Savienību. Eiropas mūsdienu vēsture ir sociālās tirgus ekonomikas vēsture, kuru veido liberālas demokrātijas, kas **kopā top spēcīgākas un pārticīgākas.**

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (LES) 49. pantu “*jebkura Eiropas valsts, kas ievēro 2. pantā minētās vērtības un apņemas tās sekmēt, var lūgt, lai to uzņem par Savienības locekli*”. Paplašināšanās procesā iesaistītās valstis pieder Eiropas ģimenei un ir vienotas un brīvas Eiropas būtiskas sastāvdaļas. Arvien nestabilākā ģeopolitiskajā kontekstā, kad mūsu kontinentā norit Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, Eiropas Savienība joprojām ir **miera, labklājības un drošības enkurs.**

Paplašināšanās ir **pašas Savienības stratēģiskajās interesēs.** Tas nenozīmē, ka paplašināšanās nerada problēmas. Tas attiecas gan uz kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, kurām būs jāveic būtiskas politiskas, institucionālas un politiskas reformas, lai tās būtu gatavas dalībai ES, gan uz Savienību, kurai cita starpā būs jārisina jautājums par lielāku neviendabīgumu, vajadzību pēc jauniem resursiem, lēmumu pieņemšanas procesu vēl lielāku sarežģītību un nepieciešamību saglabāt neapstrīdamu cieņu pret ES pamatvērtībām un šo vērtību turpmāku piemērošanu.

Lielākai Savienībai ir lielāka ģeopolitiskā nozīme un ietekme pasaules mērogā, tajā skaitā kā ekonomikas partneri. Tas arī palīdz samazināt ārējo atkarību, uzlabo noturību un vajadzības gadījumā ļauj mums rīkoties autonomi. Paplašināšanās stiprina vienotā tirgus konkurētspēju un izaugsmes potenciālu, radot jaunus apjomradītus ietaupījumus un iespējas ES iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Tā uzlabo enerģētisko drošību un veicina augstākus vides, veselības, sociālos un patērētāju aizsardzības standartus, kā arī globālu klimatrīcību. Tomēr svarīgākais ir tas, ka labi pārvaldīta paplašināšanās paplašina un nostiprina demokrātiju, tiesiskumu, stabilitāti, ārējo un iekšējo drošību un pamattiesību ievērošanu visā mūsu kontinentā.

Šie ieguvumi var materializēties tad, kad **gan ES, gan nākotnes dalībvalstis būs labi sagatavotas.** Lai to panāktu, ir vajadzīga pilnīga un pastāvīga politiska apņemšanās un iesaistīšanās gan no kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu puses, gan arī no pašas ES puses. **Lai gan reformas bija nepieciešamas jau iepriekš, līdz ar paplašināšanos tās kļūva neaizstājamās.**

2022. gada Versaļas deklarācijā ES valstu un valdību vadītāji atkārtoti apstiprināja ES ilgtermiņa mērķus un norādīja uz rīcību to sasniegšanai. Pamatojoties uz to, 2023. gada oktobra Granadas deklarācijā līderi norādīja, ka, raugoties nākotnē uz lielākas Savienības

iespējamību, gan ES, gan nākotnes dalībvalstīm ir jābūt gatavām un ka ES ir jāpaveic nepieciešamais iekšējais sagatavošanas darbs un jāīsteno reformas spēcīgākai Savienībai.

Eiropadome 2023. gada decembrī vēlreiz atkārtoja šo domu, skaidri norādot, ka gan nākotnes dalībvalstīm, gan ES ir jābūt gatavām jau pievienošanās brīdī, un abiem virzieniem **būtu jāvirzās uz priekšu paralēli**. Paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm jābūt gatavām pievienoties, un tās jānovērtē, ņemot vērā to nopelnus. Tajā pašā laikā ES ir jā saglabā savas saistības un jābūt gatavai uzņemt jaunas dalībvalstis. ES ir jāpadziļinās vienlaikus ar paplašināšanos. Mums šodien ir jā sāk gatavoties rītdienas Savienībai un jāizmanto paplašināšanās kā progresa katalizators.

Pievienošanās ES ir un joprojām būs balstīta uz taisnīgiem un stingriem nosacījumiem, **pašu valstu nopelnu principu** un konkrētu progresu uz vietas saskaņā ar pieeju “pamatjautājumi vispirms”. **Katru kandidātvalsti un potenciālo kandidātvalsti novērtēs pēc tās progresa**, jo īpaši **Kopenhāgenas kritēriju izpildē**, kas ir būtiski nosacījumi, kuri visām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm jāizpilda, lai kļūtu par dalībvalsti. Līdz ar to nav iespējams iepriekš noteikt jebkādas turpmākas pievienošanās grafiku vai secību.

Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome pašlaik veic iekšējus novērtējumus par to, kā reaģēt uz lielākas Savienības iespējamību, ņemot vērā gan spēkā esošos Līgumu noteikumus, gan citus apsvērumus.

Šis paziņojums ir Komisijas ieguldījums diskusijās, kuru rezultātā vadītāji līdz 2024. gada vasarai pieņems ceļvedi turpmākajam darbam paplašināšanās un reformu jomā. Tajā aplūkotas lielākas Eiropas Savienības sekas četrās galvenajās jomās: vērtības, politika, budžets un pārvaldība. Tādējādi tas ir pamats **pirmspievienošanās politikas pārskatiem**, par ko priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena paziņoja 2023. gada runā par stāvokli Savienībā. Tajā ņemta vērā paplašināšanās ietekme uz jau attīstības procesā esošām ES politikas jomām, kā arī nepieciešamība kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm nodrošināt pielāgošanās instrumentus, bet Eiropas Savienībai – instrumentus, kas atbilst tās vērienīgajiem mērķiem.

2. Gatavošanās lielākai Savienībai

Pirms divdesmit gadiem Eiropas Savienībai pievienojās 10 valstis. Kopējais dalībvalstu skaits palielinājās no 15 līdz 25 valstīm, un tad līdz pašreizējām 27 valstīm. **No tā labumu guva visa Eiropa**. Paplašināšanās palīdzēja nostiprināt jaunās demokrātijas Centrāleiropā un Austrumeiropā un padarīja ES par pasaulē lielāko integrēto tirgu. Tā atvēra tirdzniecības un finanšu plūsmas, tādējādi veicinot ekonomikas izaugsmi gan ES, gan valstīs, kas pievienojās, un pastiprināja ES nozīmi globālajos jautājumos. Laikposmā no 2004. gada līdz 2012. gadam tā divkārtēja ārvalstu tiešo investīciju procentuālo īpatsvaru IKP un nodrošināja kopējo labklājības pieaugumu visā ES. Šīs pamatiespējas attiecas arī uz paplašināšanos nākotnē.

Plašāks mērogs sniedz skaidras priekšrocības: lielāks vienotais tirgus un darba tirgus, lielāks emisiju samazinājums, spēcīgāka sociālā konverģence, uzlabota veselības aizsardzība un lielāka ietekme pasaulē. Tomēr ES politiku, budžetu un pārvaldību neizbēgami ietekmēs lielāka Savienība, un paplašināšanās var potenciāli radīt neparedzētas sekas. Tā kā Savienības

politikai arī turpmāk jābūt rezultatīvai, būs jāveic pasākumi, lai **lielākas Savienības iespējas salāgotu ar tās radītajām problēmām**.

ES **sekmīgi pārvaldīja iepriekšējās paplašināšanās**. Tas tika panākts, pirms pievienošanās **pielāgojot ES politiku**, ar **stingru pievienošanās procesu** nodrošinot, ka paplašināšanās procesā iesaistītās valstis ir pilnībā sagatavotas pirms pievienošanās, un sniedzot mērķtiecīgu **palīdzību**.

Šī pieeja ir palīdzējusi novērst plaisas starp vecajām un jaunajām dalībvalstīm. Oficiāla pievienošanās ES neradīja graužošu satricinājumu jaunajām un esošajām dalībvalstīm, bet gan bija nākamais posms jauno dalībvalstu netraucētai integrācijai ES politikā un budžetā. Vajadzības gadījumā to papildināja **pārejas periodi** pēc pievienošanās, piemēram, līdzekļu pakāpeniskai ieviešanai un piekļuvei ES darba tirgum.

Pateicoties **pieredzei, kas gūta** iepriekšējās paplašināšanās kārtās, ES **tagad ir vēl labāk sagatavota**. Tā ir pilnveidojusi paplašināšanās politiku, pievienošanās procesa centrā izvirzot tādus pamatjautājumus kā demokrātija, tiesiskums un pamattiesību aizsardzība. Turklāt, kā atspoguļots 2020. gada pārskatītajā paplašināšanās metodikā, tā piedāvā kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm uzlabotas iespējas paplašināšanās procesā iesaistīto valstu **“pakāpeniskai integrācijai”** atsevišķās ES politikas jomās jau pirms to pievienošanās, priekšlaikus piešķirot konkrētus ES dalības ieguvumus un pienākumus. Saskaņā ar Eiropadomes 2022. gada 23. un 24. jūnija secinājumiem šai integrācijai vajadzētu būt nopelnos balstītai un atgriezeniskai. Šīs **pakāpeniskās integrācijas** piedāvātās iespējas tiks pilnībā izmantotas, un galīgais mērķis joprojām būs dalība ES.

Pēdējos gados ES ir sekmīgi tikusi galā ar Covid-19 pandēmiju, vienojusies par *NextGenerationEU* un īstenojusi to, demonstrējusi bezprecedenta vienotību un solidaritāti, saskaroties ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, un efektīvi risinājusi enerģētikas krīzi. Tā ir arī atrisinājusi jautājumus, kas gadiem ilgi ir šķēluši mūsu Savienību – sākot ar Migrācijas un patvēruma paktu un beidzot ar ekonomikas pārvaldības pārskatīšanu. Mums ir jāturpina šīs reformas. Līdz ar to, ka mēs **vēl vairāk uzlabojam savu politiku 27 valstu sastāvā, mēs arī labāk sagatavojamies lielākai Savienībai**.

Sekmīgai paplašināšanai būs arī nepieciešams, lai ES un valstis, kuras vēlas kļūt par tās dalībvalstīm, efektīvi komunicētu ar sabiedrību par pievienošanās procesu un iesaistītos konstruktīvās debatēs ar saviem iedzīvotājiem par tās stratēģisko nozīmi un ieguvumiem visiem.

Paplašināšanās perspektīva ir arī iespēja vienkāršot ES noteikumus un labāk piemērot subsidiaritātes un proporcionālītātes principus, tajā skaitā nosakot, ko varētu labāk risināt valstu līmenī.

A) VĒRTĪBAS

LES 2. pantā ir noteiktas vērtības, uz kuru pamata ir dibināta Savienība, jo īpaši demokrātija, cilvēktiesību, tostarp minoritāšu tiesību, ievērošana un tiesiskums. Laikā, kad šīs vērtības apdraud problēmas gan no ārpuses, gan pašā ES, ir izšķiroši svarīgi, ka ES aizsargā un ievēro

šīs vērtības un savus demokrātijas principus. Šo vērtību un principu ievērošana ir nosacījums, lai varētu izmantot visas tiesības, kas izriet no dalības ES. ES prioritāri arī turpmāk jānodrošina dziļi iesakņotas pārmaiņas paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs, lai panāktu demokrātijas, līdztiesības un nediskriminācijas, pamattiesību, ieskaitot bērna tiesību, un tiesiskuma ilgstošu ievērošanu pirms *un* pēc šo valstu pievienošanās ES. Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to tiesību akti, ar kuriem īsteno minētās vērtības, neregresē.

Tiesiskums ir viena no šīm **pamatvērtībām**. Tas nodrošina demokrātijas, līdztiesības un pamattiesību aizsardzību visā Savienībā. Tas rada apstākļus tiesu neatkarībai, taisnīgu un labi funkcionējošu tiesu sistēmu nodrošināšanai, korupcijas, organizētās noziedzības un valsts nozagšanas apkarošanai, pamattiesību, vārda brīvības, t. sk. mediju brīvības un plurālisma, aizsardzībai un līdzsvara un atsvara saglabāšanai, ieskaitot labi funkcionējošas demokrātiskas iestādes un valsts pārvaldi, brīvai un spējīgai pilsoniskajai sabiedrībai un iedzīvotāju efektīvai iesaistei, kas kopumā veido spēcīgas demokrātijas pamatu. Korupcijas novēršana un tās apkarošana ir izšķiroši svarīga ES vērtību aizsardzībai un tiesiskuma ievērošanai, kā arī uzticībai tiem, kuri īsteno pārvaldi, un valsts iestādēm. Tie ir arī priekšnoteikumi spēcīgai ekonomikai, ES politikas pareizai īstenošanai un ES budžeta pareizai izmantošanai.

Funkcionējošas demokrātiskās iestādes, pamattiesību aizsardzība un tiesiskums ir vitāli svarīga Kopenhāgenas kritēriju daļa un tādējādi **būtisks priekšnoteikums, lai pievienotos ES**. Pievienošanās sarunu vispārējo tempu nosaka nepārtraukts progress šo fundamentālo reformu īstenošanā. Sarunu laikā paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm ir jādemonstrē jūtams un pastāvīgs progress tiesiskuma jomā, kas ir priekšnoteikums progresam pievienošanās sarunās kopumā. Minētajam progresam ir jābūt pastāvīgam arī pēc pievienošanās. Tomēr ES ir bijis jāsaskaras ar vērā ņemamiem izaicinājumiem tiesiskumam, tajā skaitā dalībvalstīs.

Pēdējo gadu laikā ES ir ieviesusi **īpašus instrumentus, lai nodrošinātu tiesiskuma ievērošanu visā ES**, tostarp ikgadējos ziņojumus par tiesiskumu, kurus papildina ieteikumi, un Nosacītības regulu, kuras mērķis ir aizsargāt ES budžetu no tiesiskuma principa pārkāpumiem dalībvalstīs.

Kā savā 2023. gada runā par stāvokli Savienībā paziņoja Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, ikgadējais **ziņojuma par tiesiskumu cikls** tagad ir paplašināts, attiecinot to arī uz tām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm, kuras pievienošanās sarunās ir panākušas vislielāko progresu, lai vēl vairāk stimulētu to reformas tiesiskuma jomā. Tas nozīmē, ka dažas paplašināšanās procesā iesaistītās valstis tiek vērtētas tāpat kā pašreizējās dalībvalstis. Tas atbalstīs šo valstu reformu centienus panākt neatgriezenisku progresu demokrātijas un tiesiskuma jomā pirms pievienošanās un garantēs noturīgus un augstus standartus pēc pievienošanās.

Raugoties nākotnē, ES būs jāapsver, kā vēl vairāk pastiprināt savus rīkus, lai nodrošinātu, ka tiesiskums visā ES tiek ievērots patiesi un konsekventi, arī pēc pievienošanās.

B) POLITIKA

Eiropas vienotais tirgus – pasaulē lielākais integrētais tirgus – ir viens no lielākajiem ES sasniegumiem. Izmantojot četras brīvības – preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīvu apriti – un kopējo politiku, tā 30 gadu laikā ir veicinājusi ekonomikas izaugsmi, radījusi iespējas un vienkāršojusi Eiropas patērētāju un uzņēmumu ikdienas dzīvi.

Lai ļautu iedzīvotājiem pilnībā izmantot vienotā tirgus sniegtās priekšrocības, ar Līgumiem ir izveidota brīvības, drošības un tiesiskuma telpa bez iekšējām robežām, kura atvieglo personu brīvu pārvietošanos, vienlaikus paredzot atbilstīgus pasākumus attiecībā uz ārējo robežu kontroli, migrācijas un patvēruma pārvaldību un smagas un organizētas noziedzības novēršanu un apkarošanu. Pēdējās paplašināšanās kārtās 2004., 2007. un 2013. gadā vairāk nekā 100 miljoniem iedzīvotāju tika nodrošinātas vienotā tirgus priekšrocības, piemēram, zemākas cenas, lielāka izvēle, kvalitatīvas darbvietas un augsts veselības, drošības un patērētāju aizsardzības līmenis, kā arī atvieglota ES uzņēmumu piekļuve jauniem tirgiem. 2004. gada paplašināšanās desmitajā gadadienā 2014. gadā kopējais ES IKP bija pieaudzis līdz 13 triljoniem EUR.

Lai gan lielāka Savienība nav bez problēmām vai neparedzētām sekām un apzinoties, ka tās būtu cieši jāuzrauga un rūpīgi jārisina, lielāka Savienība ievērojami palielina **vienotā tirgus** (kā arī muitas savienības) sniegtās priekšrocības. Nākamā paplašināšanās kārtā noteikti radīs papildu iespējas un labklājību Savienībai kopumā, stiprinot ES ekonomikas konkurētspēju mūsdienu sīvajā globālajā konkurencē. Tas jo īpaši notiks, pateicoties palielinātām tirdzniecības iespējām un augstākai produktivitātei, lielākai enerģētiskajai drošībai, samazinātai kritiskai atkarībai no trešām valstīm, piemēram, kritiski svarīgu izejvielu jomā, uzlabotai noturībai un drošākām piegādēm, lielākai preču un pakalpojumu izvēlei par konkurētspējīgām cenām patērētājiem, papildu ieguvumiem un zemākām finanšu un banku pakalpojumu izmaksām patērētājiem un uzņēmumiem apjomradītu ietaupījumu dēļ.

Agrīna un pakāpeniska piekļuve vienotajam tirgum arī ļaus paplašināšanās procesā iesaistīto valstu ekonomikas dalībniekiem vēl vairāk integrēties Eiropas vērtības ķēdēs. Šajā nolūkā varētu izveidot stratēģiskas partnerības kopīgu interešu industriālajās ekosistēmās (piemēram, izejvielas, baterijas, tūrisms, aprites ekonomika, mašīnbūve).

Vienotā tirgus *acquis* pārņemšana ir jebkuras ES pievienošanās pamatā. Tas nozīmē, ka pilnībā jāievēro vienots, visaptverošs tiesību un pienākumu kopums, ko **nevar darīt “à la carte” ne attiecībā uz politikas jomām, ne pārvaldību**. Tas rada jautājumu par to, **kā turpināt ieviest pakāpenisku piekļuvi vienotajam tirgum** pirms pievienošanās gan attiecībā uz mērķteritoriju noteikšanu, gan šādas piekļuves nosacījumiem.

Jo īpaši būs jāizlemj, vai **pakāpeniska piekļuves piešķiršana pastiprinātam iekšējā tirgus režīmam** radītu tieši īstenojamas tiesības un pienākumus Savienības un paplašināšanās procesā iesaistīto valstu tiesību sistēmā. Apsverot iekšējā tirgus režīmu pirms pievienošanās, būs jāņem vērā dažādu nozaru īpatnības. Ir arī jāizlemj, kādi aizsardzības pasākumi ir vajadzīgi attiecībā uz ES *acquis* vienotu interpretāciju, piemērošanu un izpildi un Savienības iespējām reaģēt gadījumā, ja paplašināšanās procesā iesaistītā valsts nepilda savus pienākumus.

Šī apsvēršana **nesākas no nulles**. Instrumenti un satvars, kas jau reglamentē attiecības starp ES un paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm (piemēram, stabilizācijas un asociācijas nolīgumi ar Rietumbalkāniem un asociācijas nolīgumi/padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības zonas (*DCFTA*) ar Ukrainu, Moldovu un Gruziju), jau sniedz lielas iespējas nodrošināt vienmērīgu pāreju uz dalību, tajā skaitā pakāpenisku integrāciju konkrētās vienotā tirgus jomās. Šos regulējumus papildina papildu iniciatīvas (sk. ierāmējumu turpmāk).

Pakāpeniskas integrācijas iniciatīvu piemēri

Prioritārais rīcības plāns (PAP) saskaņā ar DCFTA ar Ukrainu ir vērsts uz to, lai nodrošinātu valstij piekļuvi vienotā tirgus zonām pirms pievienošanās, iekļaujot to ES “viesabonēšanā kā mājās”, sagatavojot piekļuvi vienotajai euro maksājumu telpai (SEPA) saskaņā ar attiecīgajām procedūrām un prasībām, kā arī atļaujot dažu rūpniecības preču brīvu apgrozību (ACAA). Līdzīgs plāns pastāv arī attiecībā uz **Moldovu**, un tagad tāds tiek īstenots kopā ar **Gruziju**.

Izaugsmes plāns Rietumbalkāniem stimulē reģionu sagatavoties dalībai ES un paātrināt nepieciešamās sociālekonomiskās un fundamentālās reformas, jo īpaši sniedzot dažus ieguvumus no piekļuves vienotajam tirgum. Šīs prioritārās darbības, tostarp ES “viesabonēšana kā mājās” attiecināšanu uz reģionu, piekļuves SEPA sagatavošana saskaņā ar attiecīgajām procedūrām un prasībām, kā arī dažu rūpniecības preču brīvas apgrozības atļaušana un dažu pakalpojumu nozaru atvēršana, tiks īstenotas, pilnībā izmantojot stabilizācijas un asociācijas nolīgumu noteikumus.

Šī iniciatīva tiek īstenota paralēli **kopējam reģionālajam tirgum ar Rietumbalkāniem**, kura mērķis, pamatojoties uz ES noteikumiem un standartiem, ir nodrošināt reģiona ekonomisko integrāciju. Reģionālās integrācijas, pakāpeniskās integrācijas ES vienotajā tirgū un strukturālo reformu kumulatīvā ietekme paātrinās sociālekonomisko konvergenci pirms to pievienošanās.

Šos pakāpeniskās integrācijas procesus **finansiāli atbalsta** arī ierosinātais Rietumbalkānu reformu un izaugsmes mehānisms, Ukrainas mehānisms un ES atbalsta pakete Moldovai. Tiem būtu jānodrošina nepieciešamās investīcijas, lai uzlabotu ekonomisko un sociālo konvergenci ES 30+ valstu sastāvā.

Lai kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm nodrošinātu agrīnu integrāciju konkrētās vienotā tirgus jomās, būs vajadzīga ne tikai dinamiska saskaņošana ar ES *acquis*, bet arī pārvaldības ziņā visu attiecīgo ES noteikumu vienota un efektīva īstenošana un izpilde. Tas ir svarīgi, lai novērstu jebkādu vienotā tirgus sadrumstalotības risku un saglabātu ticību noteikumu ievērošanai.

Publiskās pārvaldes kvalitātei, spējām un sniegumam ir būtiska nozīme, lai īstenotu ES politiku un īstenotu ES tiesību aktus. ES *acquis* apguvi veicinās **pastiprināta sadarbība starp** paplašināšanās procesā iesaistīto valstu, dalībvalstu **administrācijām** un ES iestādēm. Paplašināšanās procesā iesaistītās valstis jau piedalās – bieži kā novērotājas – ES tiesību aktu un politikas sagatavošanas darbā vai dažu ES decentralizēto aģentūru darbā, tādējādi jau

agrīnā posmā iesakņojot ES standartus savās sistēmās. Tādi instrumenti kā tehniskās palīdzības instruments *TAIEX* un mērķsadarbība būtu vēl vairāk jāpaplašina, lai sniegtu tehnisku un politikas atbalstu nākotnes ES dalībvalstu publiskās pārvaldes iestādēm. Daudzas paplašināšanās procesā iesaistītās dalībvalstis jau ir arī asociētas ar iekšējo tirgu saistītās **ES programmās**, sniedzot tām līdzīgas iespējas kā ES dalībniekiem.

Komisija arī turpinās atbalstīt **cilvēku savstarpējās sadarbības programmas, piemēram, Erasmus+**, jo īpaši attiecībā uz jaunatni, lai veicinātu **kopīgu Eiropas garu**, radot sinerģijas, piemēram, ar Rietumbalkānu dibināto Jauniešu reģionālās sadarbības biroju vai jauno Eiropas vēstnieku tīklu paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs.

Svarīgi ir tas, ka paplašināšanās procesā iesaistīto valstu integrācija paplašinātajā vienotajā tirgū gūs labumu no reformām būtiskās politikas jomās, kas noteiktas gaidāmajos pirmspievienošanās politikas pārskatos, kas uzskaitīti turpmāk. Tām par labu nāks arī pašlaik notiekošā nozaru apspriešana un jo īpaši divu gaidāmo augsta līmeņa ziņojumu atziņas: Enriko Letas **augsta līmeņa ziņojums par vienotā tirgus nākotni**, ko pasūtīja Padomes prezidentvalsts un Komisija, un priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas īpašā padomnieka Mario Dragi **ziņojums par Eiropas konkurētspējas nākotni**.

i) Savienojamības uzlabošana

Ieguvumi un izaicinājumi

Lielāka Savienība stiprinās **fizisko savienojamību** ar jauniem transporta un tirdzniecības maršrutiem, tostarp paplašinātiem Eiropas transporta koridoriem, tādējādi samazinot loģistikas izmaksas, nodrošinot raitākas tirdzniecības plūsmas un galu galā sniedzot taustāmus ieguvumus patērētājiem, iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

Paplašināta Eiropas transporta telpa būtu **pamats jaunām politikas iniciatīvām un investīcijām**, lai uzturētu ES vadošo lomu pasaulē visā vērtību ķēdē dažādās transporta nozarēs (piemēram, lidmašīnu, automobiļu, kravas automobiļu un ritošā sastāva ražošanā, ilgtspējīgu degvielu ražošanā, loģistikas un transporta pakalpojumos, tostarp militārās mobilitātes aspektā).

Enerģētikas savienības paplašināšana varētu vēl vairāk veicināt energoinfrastruktūras attīstību un stiprināt ES enerģētisko drošību, pieejamību cenas ziņā un dekarbonizāciju. Vairākām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm ir ievērojams mazoglekļa enerģijas potenciāls. Šī paplašināšana varētu arī palīdzēt uzturēt ES vadošo lomu pasaulē atjaunīgās enerģijas izmantošanā.

Attiecībā uz **digitālo vienoto tirgu** Digitālās desmitgades politikas programma palīdzēs nākotnes dalībvalstīm apzināt rīcības jomas, lai sasniegtu kopīgos mērķrādītājus digitālo prasmju, infrastruktūras, uzņēmumu un sabiedrisko pakalpojumu jomā. Tādējādi digitālā infrastruktūra un tehnoloģijas kalpotu ilgtspējīgai, iekļaujošai un pārtikušai sabiedrībai. Jaunās dalībvalstis gūs labumu arī no ES avangarda tiesību aktu piemērošanas persondatu aizsardzības, mākslīgā intelekta (piemēram, MI akta), tiešsaistes platformu (piemēram,

Digitālo tirgu akta, Digitālo pakalpojumu akta un platformu darbinieku), datu (piemēram, Datu akta un Datu pārvaldības akta) un sadarbības jomā.

Tāpat Eiropas digitālā savienojamība tiktu uzlabota, padziļinot viesabonēšanas sadarbību ar paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm, savukārt elektroniskās uzticamības satvaru saskaņošana atvieglotu tirdzniecību un cilvēku pārvietošanos.

Papildu ieguvumi būtu jārada no ES kiberdrošības tiesiskā regulējuma paplašinātas piemērošanas un ES 5G kiberdrošības rīkkopas agrīnas piemērošanas paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs. Jau tā cieši integrētas kibertelpas kontekstā tam būtu jāpalielina kolektīvā spēja reaģēt uz apdraudējumiem un incidentiem.

Liela daļa šā progresa būs atkarīga arī no **pietiekamu privāto un publisko investīciju pieejamības**, jo īpaši, lai nodrošinātu drošas, noturīgas un augstas veiktspējas digitālās komunikācijas infrastruktūras izvēšanu un izveidotu Eiropas digitālās inovācijas centrus, kas atbalstītu uzņēmumus un publiskā sektora organizācijas digitālo problēmu risināšanā un palīdzētu tiem kļūt konkurētspējīgākiem. Citi iespējamie izaicinājumi ietver regulējuma konvergenci (piemēram, tādās jomās kā elektroniskie sakari, viesabonēšana, radiofrekvenču spektrs, elektroniskie uzticamības pakalpojumi), piegādes ķēžu kiberdrošību, ņemot vērā kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu saskarsmi ar moderniem, ļaunprātīgiem kiberaktoriem un augsta riska pārdevēju tehnoloģiju klātbūtni, kas ir svarīgs apsvērums, jo īpaši 5G tīklos. Šie izaicinājumi, kas saistīti ar investīciju līmeni un regulējuma konvergenci, rada bažas arī enerģētikas un transporta nozarē.

Apsvērumi gaidāmajiem politikas pārskatiem

Politikas pārskatos tiks izskatīts, kā politikas iniciatīvas noturības uzlabošanai ar radikālu industriālo inovāciju varētu iegūt lielāku mērogu un atbalstu no svarīgiem projektiem visas Eiropas interesēs (piem., kā tas ir darīts tādās jomās kā pusvadītāji un ūdeņradis). Tāpat varētu izveidot papildu stratēģiskās partnerības abpusēju interešu ekosistēmās (piemēram, izejvielas, baterijas, tūrisms, aprites ekonomika, mašīnbūve, kosmos). Atbalsts investīcijām būtu jākoncentrē uz paātrinātu enerģētikas un transporta *TEN-E* un *TEN-T* starpsavienojumu paplašinājuma izstrādi kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs. Tajā varētu arī izpētīt, kā paplašināšanās procesā iesaistītās valstis var veidot vajadzīgās administratīvās spējas, lai efektīvi piedalītos nākotnes pārrobežu un daudzvalstu stratēģiskos projektos.

Paplašināšanās procesā iesaistītās valstis varētu iesaistīt jaunos kopīga iepirkuma instrumentos, kurus iedvesmojusi ES Enerģētikas platforma, ar mērķi nodrošināt stratēģiskas preces, piemēram, ūdeņradi un izejvielas, kas ir kritiski svarīgas ES enerģētikas pārkārtošanai, digitālajai pārkārtošanai un ES ekonomikas konkurētspējai.

Plašākā vienotajā tirgū pārmaiņas varētu radīt jaunu digitālo produktu un tehnoloģiju atbildīga ieviešana finanšu tirgos. Būtu abpusēji izdevīga arī paplašināšanās procesā iesaistīto valstu agrīna iesaiste darbībās, kas palielina ES kiberdrošības spējas (t. sk. izmantojot ES kiberdrošības rezerves un ciešāku partnerību ar ES Kiberdrošības aģentūru). Plašāka digitālo risinājumu izmantošana ir būtiska, lai samazinātu birokrātiju vai izvairītos no tās gan esošajās, gan nākotnes dalībvalstīs.

Pakāpeniska integrācija

Kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu turpmāka integrācija šajās attiecīgajās vienotā tirgus daļās tiks atbalstīta, stiprinot regulējuma konvergenci un infrastruktūras saiknes ar ES. Rietumbalkānu investīciju satvars palielina atbalstu, lai ieviestu nepieciešamo transporta, enerģētikas, vides (atkritumu un ūdens apsaimniekošanas), digitālo un sociālo infrastruktūru, kā noteikts to ekonomikas un investīciju plānā (EIP). Līdzīgs darbs notiek ar Moldovu un Gruziju, izmantojot attiecīgos EIP Austrumu partnerībai. Ukrainas plānā, kas ir daļa no Ukrainas mehānisma, tiks noteiktas reformu un investīciju prioritātes, un investīciju satvars stimulēs privātās un publiskās investīcijas atbilstīgi šīm prioritātēm valstī.

Ar **Enerģētikas kopienas līgumu** turpinās darbs pie saskaņošanas ar ES *acquis* enerģētikas, vides un klimata jomā un pie Eiropas enerģētikas tīklu (*TEN-E*) paplašināšanas, lai uzlabotu energotīklu starpsavienojumus starp ES, Rietumbalkāniem, Ukrainu, Moldovu un Gruziju. Ukrainas un Moldovas elektroenerģijas tīklu sinhronizācija ar kontinentālās Eiropas tīklu stiprina enerģētisko drošību un rada iespējas tirdzniecībai ar elektroenerģiju.

Tāpat, **Eiropas transporta tīkli** (*TEN-T*) tiek paplašināti, lai uzlabotu transporta savienojamību ar ES un atbalstītu šīs valstis ES transporta *acquis* īstenošanā, tajā skaitā saskaņā ar Transporta kopienas līgumu, kurā Komisija apsvērs risinājumus, kā vēl vairāk padziļināt Ukrainas, Moldovas un Gruzijas līdzdalību. Pakāpeniska saskaņošana ar ES aviācijas *acquis* tiek īstenota, izmantojot spēkā esošos aviācijas nolīgumus.

Nozīmīgu ieguldījumu šajā ziņā dod arī **solidaritātes joslu** kā pastāvīgu saikņu stiprināšana un investīcijas tajās, kā arī daudzas citas iniciatīvas transporta nozarē, piemēram, paplašināšanās procesā iesaistīto valstu dalība ES aģentūrās un programmās transporta jomā. **Ciešāka sadarbība muitas jomā** var veicināt pakāpenisku integrāciju muitas savienībā. Labāka savienojamība arī atvieglos militāro mobilitāti. Izmantojot dažādas *Global Gateway* iniciatīvas, tostarp ekonomikas un investīciju plānus, Digitālo programmu Rietumbalkāniem un Ukrainas investīciju satvaru Ukrainas mehānisma ietvaros, ES jau mobilizē ievērojamas publiskās un privātās investīcijas, lai atbalstītu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu digitālo pārkārtošanos (un Ukrainas gadījumā – tās atjaunošanu un modernizāciju).

Turklāt ES sāka procesu, lai Ukrainu un Moldovu iekļautu ES “viesabonēšanas kā mājās” zonā, vienlaikus veicinot brīvprātīgu viesabonēšanas kārtību starp telesakaru operatoriem ES un Rietumbalkānos, Ukrainā un Moldovā, kā arī reģionāla viesabonēšanas nolīguma sagatavošanu, kas turpmākajos gados palīdzēs samazināt viesabonēšanas cenas Austrumu partnerības reģionā par līdz pat 87 %.

Citas svarīgas iniciatīvas ietver ES un Ukrainas stratēģisko partnerību kritiski svarīgo izejvielu jomā, kas varētu kalpot par piemēru līdzīgām partnerībām ar citām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm.

ii) Mūsu klimata un vides saistību izpilde

Ieguvumi un izaicinājumi

Tā kā vairāk valstu ievēro ES vērienīgās saistības klimata un vides jomā un *acquis*, lielāka Savienība sniegs **pozitīvu ieguldījumu klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības zuduma novēršanā**, jo īpaši paplašinot ES dekarbonizācijas centienus. Paplašināšanās

procesā iesaistītajām valstīm ir liels potenciāls atjaunīgo energoresursu un energoefektivitātes ziņā, un tajās ir nozīmīgi dabas resursi un bioloģiskā daudzveidība.

ES vērienīgās zaļās programmas īstenošana arī radīs **izaicinājumus**. Vairākās paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs ir ļoti piesārņojošas nozares, nepietiekami funkcionējoša ūdens un atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūra, tās elektroenerģijas ražošanā lielā mērā paļaujas uz oglēm, tām ir augsts siltumnīcefekta gāzu emisiju profils un augsts gaisa piesārņojuma līmenis. Tajā pašā laikā tām ir liels atjaunīgās enerģijas (jo īpaši saules un vēja enerģijas) un piesārņojuma samazināšanas potenciāls, ja ieviestu modernas emisiju samazināšanas tehnoloģijas. Ir jāpaātrina zaļā pārkārtošanās, jo īpaši atjaunīgās enerģijas izvēršana uz sauszemes un jūrā. Šo valstu rūpniecības un ēku fonds būs jāmodernizē, lai uzlabotu to energoefektivitāti un veicinātu taisnīgu pārkārtošanos no ekonomikas, kuras pamatā ir ogles. Būs jāpieliek ievērojamas pūles, lai virzītos uz aprites ekonomiku un panāktu ilgtspējīgu patēriņu, ražošanu un resursu izmantošanu. Tam būs vajadzīgas atbilstošas investīcijas, proti, lai ņemtu vērā ietekmi uz konkrētiem reģioniem, nozarēm un darba ņēmējiem.

Jaunu valstu iekļaušana ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā būtu spēcīgs instruments, lai dekarbonizētu to ekonomiku un piesaistītu pārkārtošanai nepieciešamo valsts finansējumu. Pārskatos jānovērtē kvotu piedāvājuma un pieprasījuma pieauguma ietekme uz oglekļa cenu līmeņiem.

Apsvērumi gaidāmajiem politikas pārskatiem

Ņemot vērā iepriekš minēto, politikas pārskatos būtu jāizskata, kā paplašināšanās procesā iesaistītās valstis vislabāk atbalstīt saskaņošanā ar ES klimata un zaļās rūpniecības politiku. Tajos arī tiktu analizēts tas, cik lielā mērā jaunus izaicinājumus var risināt, izmantojot ES klimata un zaļo industriālo politiku, vienlaikus aizsargājot mūsu vērienīgos mērķus un nodrošinot paredzamību. Politikas pārskatos, visbeidzot, tiktu analizēts, vai un cik lielā mērā jaunajām dalībvalstīm būtu vajadzīgs īpašs finansiāls atbalsts, lai nodrošinātu, ka ES turpina pildīt savas klimata un plašākas vidiskās saistības.

Paplašināšanās procesā iesaistīto valstu rūpniecības nozaru zaļajai pārkārtošanai būtu jāgūst labums no Eiropas izaugsmi veicinošas uzņēmējdarbības vides, kas vērsta uz tīru tehnoloģiju izstrādi un izmantošanu un augstu energoefektivitāti un resursefektivitāti. Lai to panāktu, ir jānosaka pareizie stimuli un jāmobilizē atbilstošs privātā un publiskā sektora investīciju apvienojums.

Visbeidzot, politikas pārskatos varētu aplūkot dažus galvenos veicinošos faktorus, piemēram, publiskās un privātās investīcijas, kas vajadzīgas, lai attīstītu atjaunīgās enerģijas potenciālu, zaļās inovācijas vai prasmes.

Pakāpeniska integrācija

Dažas ar paplašināšanos saistītās problēmas, kas saistītas ar klimatu un enerģētiku, jau tiek mazinātas, dažādu iniciatīvu ietvaros ieguldot pārkārtošanās centienus paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs.

Kā **Enerģētikas kopienas** līgumslēdzējas puses Rietumbalkāni, Ukraina, Moldova un Gruzija ir pieņēmušas saistošus 2030. gada enerģētikas un klimata mērķrādītājus, kas ir saskaņoti ar

ES vērienīgajiem mērķiem, un gatavo savus nacionālos enerģētikas un klimata plānus, kuru termiņš ir 2024. gada jūnijs, tādējādi veicinot to pakāpenisku integrāciju ES enerģijas tirgū.

Turpinās arī darbs, lai izstrādātu oglekļa cenas noteikšanu, t. sk. nepieciešamo siltumnīcefekta gāzu emisiju uzraudzības satvaru.

Turklāt **zaļā programma Rietumbalkāniem**, kuras mērķis ir saskaņot reģionu ar zaļā kursa mērķiem, sekmē regulatīvās reformas un investīcijas reģionā, jo īpaši tādās jomās kā enerģētikas pārkārtošana, ilgtspējīga mobilitāte, gaisa, ūdens un augsnes atsārņošana, aprites ekonomika, bioloģiskās daudzveidības aizsardzība un ekosistēmu atjaunošana vai ilgtspējīga pārtikas ražošana.

Lai atbalstītu šos centienus, **ES mobilizē, veicina un paātrina privātās un publiskās investīcijas** zaļajā pārkārtošanā, izmantojot ekonomikas un investīciju plānus (EIP) Rietumbalkāniem un Austrumu partnerību, Ukrainas mehānismu, Jauno izaugsmes plānu Rietumbalkāniem, enerģētikas atbalsta paketi Rietumbalkāniem vai Augsta līmeņa grupu Centrāleiropas un Dienvidaustrumeiropas enerģētiskās savienotības jautājumos, kura koncentrējas, piemēram, uz atjaunīgo energoresursu avotiem, energoefektivitātes “renovācijas vilni”, iekšzemes un pārrobežu infrastruktūru, enerģētikas pārkārtošanu (jo īpaši, atteikšanos no oglēm) un regulējuma saskaņošanu. Lai nodrošinātu maksimālu efektivitāti, būtu vēl vairāk jāpastiprina paplašināšanās procesā iesaistīto valstu dalība ES aģentūrās un programmās šajā jomā.

ES atbalsts ir arī palīdzējis stiprināt Moldovas un Ukrainas enerģētikas nozari, sniegt ārkārtas energoaprikojumu, atbalstīt to integrāciju ES enerģijas tirgū un ES enerģētikas platformā. Tas ir samazinājis Moldovas enerģētisko atkarību no Krievijas. Vēl viens ES atbalsta piemērs ir elektroenerģijas kabelis, kas tiek apsvērts nolūkā savienot pārējo Eiropu ar Gruziju.

iii) Pārtikas kvalitātes, nekaitīguma un nodrošinātības ar pārtiku uzlabošana, pateicoties konkurētspējīgai un ilgtspējīgai pārtikas nozarei

Ieguvumi un izaicinājumi

Viens no galvenajiem tālākās paplašināšanās uzdevumiem būs stiprināt ES kopējās lauksaimniecības politikas spēju **atbalstīt ilgtspējīgu un konkurētspējīgu lauksaimniecības pārtikas ražošanas modeli**, vienlaikus ņemot vērā gan pašreizējo, gan nākotnes dalībvalstu lauksaimnieku un zvejnieku vajadzības, kā arī lauksaimniecības modeļu daudzveidību paplašinātā Savienībā. Tas būs jārisina tā, lai saglabātu iekšējo tirgu, kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), kā arī kopējo zivsaimniecības politiku (KZP), neradot nevajadzīgus satricinājumus vai būtiskus traucējumus Savienības politikas mērķu sasniegšanā.

Ukraina ir viena no svarīgākajām pārtikas ražotājām pasaulē, jo īpaši graudu tirgū. Tās integrācija ES palīdzēs uzlabot ES nodrošinātību ar pārtiku un pozīciju globālajā lauksaimniecības produktu tirdzniecībā, taču būs jāpievērš pienācīga uzmanība tās lauksaimnieciskās ražošanas apjomam un struktūrai.

KLP mērķi būs spēkā arī paplašinātā Savienībā. Paplašināšanās procesā būs jāveic rūpīgs novērtējums par tās ilgtermiņa ietekmi uz ES 30+ valstu lauksaimniecības politikas dzīvotspēju un ilgtspēju, pievēršot pienācīgu uzmanību lauku saimniecību apjomam un

strukturai, lauksaimniecības strukturai katrā tautsaimniecībā apvienojumā ar lauksaimniecības modeļu daudzveidību un ievērojot ilgtermiņa sociālekonomiskās un vidiskās problēmas, ar kurām nozare saskaras. Būtiski būs nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus lauksaimniecības nozarē starp pašreizējām un nākotnes dalībvalstīm.

Apsvērumi gaidāmajiem politikas pārskatiem

Politikas pārskatos tiks pārbaudīta kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu spēja piemērot ES tiesību aktus par lauku saimniecību tiešā atbalsta shēmām un īstenot dažādu lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu kopējā tirgus kārtību. Būs pilnībā jāņem vērā lauksaimniecības un zivsaimniecības nozīme dzīves kvalitātes nodrošināšanā lauku un piekrastes teritorijās, ietekme uz vidi un kopējais ieguldījums vietējo kopienu ilgtspējā.

Politikas pārskatos tiks analizēts arī tas, kā nodrošināt pilnīgu atbilstību citām ar šīm nozarēm saistītām politikas jomām, kas garantē augstus drošības un kvalitātes standartus tādās jomās kā pārtikas nekaitīgums, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, dzīvnieku veselība un labturība, vide u. c., un efektīvu un saskaņotu šo politikas jomu piemērošanu.

Pakāpeniska integrācija

Rietumbalkānu stabilizācijas un asociācijas procesā ir noteikti kopīgi politiskie un ekonomiskie mērķi, arī attiecībā uz lauksaimniecības nozari, kurus atbalsta ar ekonomikas un finanšu instrumentiem, kas papildina pārejas procesu. Reģions arī saņem finansējumu no Pirmspievienošanās instrumenta lauku attīstībai un ilgtspējīgai lauksaimniecībai un lauksaimnieciskajai uzņēmējdarbībai.

Tāpat arī asociācijas nolīgumu ar **Gruziju, Moldovu un Ukrainu** īstenošana, kas ietver regulējuma saskaņošanu un aktīvu atbalstu lauksaimniekiem un uzņēmumiem, ir stiprinājusi reformas lauksaimniecības un pārtikas nekaitīguma jomā. Tāpat lauku apvidu attīstību veicina ātra un cenas ziņā pieejama interneta ieviešana lauku apvidos.

iv) Apstākļu radīšana sociālajai, ekonomiskajai un teritoriālajai konverģencei

Ieguvumi un izaicinājumi

Dalība ekonomiskajā savienībā nodrošina reālus ieguvumus iedzīvotājiem un ekonomikai, piemēram, samazina darījumu izmaksas, stimulē investīcijas, iekšējo tirdzniecību starp reģioniem, ekonomikas izaugsmi un stiprina sociālās tiesības. Tā arī nodrošina piekļuvi lielākiem un daudzveidīgākiem finanšu tirgiem, tādējādi samazinot finansēšanas izmaksas, un patērētāji iegūst plašākas izvēles iespējas un zemākas cenas.

Turklāt, pateicoties vienotajai valūtai monetārajā savienībā, nav valūtas kursa svārstību un ar tām saistītu darījumu izmaksu gan uzņēmumiem, gan iedzīvotājiem. Ekonomiskās un monetārās savienības paplašināšana ar jaunām dalībvalstīm arī atbalstīs ES ekonomikas noturību kopumā, veicinot daudzveidīgu pārrobežu vērtības ķēžu izveidi. Tā arī palīdzēs stiprināt ES un euro nozīmi pasaules ekonomikā.

Sekmīgai integrācijai ekonomiskajā un monetārajā savienībā ir vajadzīga **ekonomiskā un sociālā konverģence** un efektīva **ekonomikas un sociālās politikas veidošanas**

koordinācija starp dalībvalstīm, lai maksimāli izmantotu iespējas, ko tā nodrošina, un izvairītos no lielām atšķirībām valstu vai reģionālā līmenī un varbūtēju ekonomikas satricinājumu negatīvām sekām. Darba ņēmēju aizsardzības minimālie standarti, kas noteikti ES *acquis* un Eiropas sociālo tiesību pilārā, kā arī stabilas darba attiecības ir pamats šai sociālajai konverģencei. Īpaši liela nozīme būs labi funkcionējošām darba tirgus struktūrām un iestādēm, efektīvām sociālās aizsardzības sistēmām un stabilam sociālajam dialogam nolūkā nodrošināt saliedētu paplašināto Savienību, nevienu neatstājot novārtā un nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

Paplašināšanās būtiski ietekmēs **ES kohēzijas politiku**. Šī politika ir izrādījusies veiksmīga un veicinājusi un palielinājusi vienotā tirgus nodrošinātos ieguvumus, mazinājusi teritoriālās atšķirības un stimulējusi augšupēju sociālekonomisko konverģenci starp dalībvalstīm un reģioniem. ES kohēzijas politikas mērķi būs spēkā arī paplašinātā Savienībā gan pašreizējās, gan nākotnes dalībvalstīs. Tomēr īstenošanas iestāžu un atbalsta saņēmēju ierobežotās administratīvās spējas kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs radīs grūtības saistībā ar līdzekļu apgūšanu un investīciju kvalitāti. Šo spēju uzlabošana ar tehnisko palīdzību, pakāpeniskas ieviešanas periodiem un citiem pasākumiem, piemēram, mācībām, būs svarīga, lai nodrošinātu, ka ES atbalsts efektīvi veicina augšupēju sociālekonomisko un teritoriālo konverģenci un ka tiek aizsargātas Savienības finanšu intereses. Tāpat kā iepriekšējās paplašināšanās kārtās ir vajadzīgas visaptverošas pārdomas par kohēzijas politikas nākotni ES.

Visbeidzot, **ES nodokļu *acquis*** plašāka piemērošana būs acīmredzami noderīga iedzīvotājiem un uzņēmumiem, jo veicinās pārrobežu darbības un tirdzniecību ES un radīs **vienlīdzīgus konkurences apstākļus**. Tomēr Padomē spēkā esošā vienprātības prasība nodokļu jautājumos būs vēl grūtāk īstenojama paplašinātā Savienībā, un būs jādomā par pāriešanu uz kvalificēta vairākuma balsošanu šajā jomā. Tas pats attieksies uz dažiem citu ES politikas jomu aspektiem (piemēram, sociālās politikas elementiem).

Apsvērumi gaidāmajiem politikas pārskatiem

Lai risinātu problēmas, kas saistītas ar **ekonomiskās un sociālās konverģences politikas pārvaldību lielākā dalībvalstu grupā**, politikas pārskatos cita starpā būs jāapsver, kā novērst likumdošanas un izpildes nepilnības (piemēram, ekonomikas un fiskālās politikas, brīvas pārvietošanās, sociālā nodrošinājuma koordinācijas, darba tiesību, patērētāju tiesību aizsardzības, darba aizsardzības jomās). Lai gan ir jānodrošina tāda pamatvērtība kā brīva pārvietošanās, būs vajadzīgi papildu pasākumi sociālā dempinga vai intelektuālā darbaspēka emigrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās riska mazināšanai. Šajā sakarā ir svarīgi savlaicīgi iesaistīt sociālos partnerus no nākotnes dalībvalstīm, arī spēkā esošo tiesību aktu pielāgošanā, jaunu noteikumu pieņemšanā un to izpildē.

Pakāpeniska integrācija

Eiropas Savienībā ekonomikas un sociālās politikas koordinācija notiek Eiropas pusei kontekstā. Eiropas pusei konkrētām valstīm adresētie ieteikumi, kurus ierosina Eiropas Komisija un pieņem Padome, ir arī pamatā finansiālajam atbalstam no *NextGenerationEU* Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM).

Arī paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs kopš 2015. gada tiek kopēts Eiropas pusgads: visas kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis iesniedz Eiropas Komisijai gada ekonomikas reformu programmas, kurās koncentrējas uz reformām, kuru mērķis ir veicināt konkurētspēju un uzlabot apstākļus iekļaujošai izaugsmei un darbvietu radīšanai. Tās izvērtē Eiropas Komisija un Eiropas Centrālā banka, un Ministru padome tās apspriež ar paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm. Nākotnē varētu apsvērt abu procesu ciešāku saskaņošanu.

Rietumbalkānu gadījumā ekonomikas reformu programmās uzsvars būs uz makrofiskālo sistēmu, un tās tiks papildinātas ar reformu programmām, kas saistītas ar jauno Rietumbalkānu reformu un izaugsmes mehānismu. Reformu programmās tiks noteikts prioritāro reformu kopums, kas sastāvēs no izmērāmiem pasākumiem, kuru izpilde būs nosacījums līdzekļu izmaksāšanai.

Ukrainas gadījumā Ukrainas plānā, kas mehānisma īstenošanā ir galvenais instruments, ir noteiktas valdības prioritātes, svarīgu reformu secība un prioritārās jomas investīcijām, kas nodrošinās ekonomikas izaugsmi un noturību, veicinās valsts integrāciju vienotajā tirgū un nodrošinās Ukrainas tiesību aktu pakāpenisku saskaņošanu ar ES *acquis*.

Turklāt **pirmspievienošanās palīdzība** palīdz kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm pārveidot sabiedrību, tiesību sistēmas un ekonomiku — vai nu dotāciju, infrastruktūras investīciju vai tehniskās palīdzības veidā, lai veicinātu politiskās, sociālās un ekonomiskās reformas. Šādi tiek panākta šo valstu sabiedrības tuvināšana Eiropas Savienības vērtībām un standartiem, lai tās pēc pievienošanās varētu uzplaukt ekonomiskajā savienībā un sekmēt ES ekonomisko noturību kopumā. Daudzas paplašināšanās procesā iesaistītās valstis jau ir asociētas tādās attiecīgās ES programmās kā Eiropas Sociālā fonda (ESF) Nodarbinātības un sociālās inovācijas (*EaSI*) sadaļa. Būtu vēl vairāk jāpastiprina paplašināšanās procesā iesaistīto valstu dalība ES aģentūrās šajā jomā, jo īpaši sadarbība ar Eiropas Darba iestādi un Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru.

Pateicoties **teritoriālajai sadarbībai**, kas ietver pārrobežu un transnacionālās sadarbības programmas, paplašināšanās procesā iesaistītās valstis jau tagad var sadarboties savstarpēji un arī ar kaimiņu ES dalībvalstīm svarīgās sociālajās un ekonomikas jomās (ieskaitot robežu savienojamību, kā arī cilvēku savstarpējo sadarbību). Piemēri šādai sadarbībai ir ES makroreģionālās stratēģijas Adrijas, Jonijas jūras un Donavas reģionam, Kopīgā jūrlietu programma Melnās jūras reģionam vai *Interreg* pārrobežu programmas, ko īsteno kopā ar Ukrainu un Moldovu, un kuras 2023. gadā saņēma papildu finansējumu.

v) Stingru drošības saistību izpilde, migrācija un robežu pārvaldība

Ieguvumi un izaicinājumi

Arvien sarežģītākā ģeopolitiskajā kontekstā paplašināta Savienība ar lielāku iedzīvotāju skaitu iegūs lielāku **svaru pasaules lietās un daudzpusējā vidē**, ja vien spēš rīkoties vienoti, ātri un izlēmīgi. Šādas ārējas vienotības un spējas rīkoties panākšanai, pirmkārt, vajadzīgs kopīgs redzējums un augsts vienotas analīzes un viedokļu līmenis dalībvalstu starpā. Tomēr

paplašināta Savienība vismaz sākotnēji varētu ienest lielāku ārpolitikas interešu un programmu daudzveidību.

Jaunas dalībvalstis dos ieguldījumu **papildu drošības saistībās** un iegūs priekšrocības no tām: saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību (LESD) 222. pantu Eiropas Savienības dalībvalstīm jārīkojas, ievērojot solidaritāti, ja kāda no dalībvalstīm ir teroristu uzbrukuma, hibrīdkampaņas vai dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris. Turklāt saskaņā ar LES 42. panta 7. punktu gadījumos, kad kāda dalībvalsts kļūst par bruņotas agresijas upuri, pārējām dalībvalstīm ir pienākums sniegt tai atbalstu un palīdzību ar visiem to rīcībā esošajiem līdzekļiem saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu 51. pantu.

Savienības paplašināšanās procesam nevajadzētu radīt tādus jaunus sarežģījumus kā **neatrisināti divpusēji strīdi**. ES turpinās piedalīties to risināšanā un censties panākt labas kaimiņattiecības, kas ir paplašināšanās procesa svarīgs elements. Ir jāievieš īpaši pasākumi un **neatsaucamas saistības**, lai nodrošinātu, ka valstis, kas pievienojas, nevar bloķēt citu kandidātvalstu pievienošanos.

Paplašināšanās nozīmē, ka jaunu dalībvalstu ārējās robežas kļūs par Eiropas Savienības ārējām robežām. Arī noturīgai un efektīvai ārējo robežu pārvaldībai tādēļ jābūt pievienošanās procesa daļai. Paplašinātas Savienības jaunās robežas var arī nodrošināt tādas priekšrocības kā jauni drošības līdzekļi un pieredze, kas var būt noderīga Savienībai, jo īpaši attiecībā uz drošības un aizsardzības dimensiju, kas pastāvīgi turpina attīstīties.

Paplašināta **Savienība nesīs jaunus izaicinājumus ES ārējās robežas aizsardzībā un kontrolē** gan precēm, gan personām. Tādi izaicinājumi varētu būt organizētā noziedzība, pārrobežu noziedzība, narkotiku tirdzniecība, neatbilstīgas migrācijas un migrantu kontrabandas novēršana, cilvēku tirdzniecība, migrantu instrumentalizācija politiskiem mērķiem, kā arī ieroču vai citu bīstamu vai nelikumīgu preču tirdzniecība.

Iekšējā drošība un jo īpaši terorisma un smagās un organizētās noziedzības efektīva novēršana un apkarošana ir priekšnoteikums funkcionējošai demokrātijai un brīvai pamattiesību īstenošanai. Te ietilpst pasākumi kibernetiskās drošības apkarošanai, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanai, cilvēku tirdzniecības novēršanai un apkarošanai. Smagā un organizētā noziedzība bieži ir arī saistīta ar korupciju un apdraud valsts iestādes. Pastiprināta kopīga rīcība iekšējās drošības nodrošināšanai ir būtisks sekmīgas pievienošanās priekšnoteikums un vienlaikus stiprinās ES iekšējo drošību kopumā.

Turklāt, lai pilnībā pievienotos **Šengenas zonai bez iekšējās robežkontroles**, ir pilnībā jāīsteno Šengenas *acquis*, kā arī atbalsta pasākumi konsekventai un efektīvai drošības politikai un migrācijas un robežu pārvaldībai. Būs vajadzīgas pārdomas par to, kā praktiski nodrošināt šādu konsekvenci paplašinātā Savienībā.

Attiecībā uz **migrāciju** paplašinātai Savienībai būs priekšrocība, proti, tā varēs labāk izmantot visa maršruta pieeju **migrācijas** pārvaldībai, kā arī dot lielāku ieguldījumu globālās atbildības dalīšanā migrācijas un aizsardzības jomā. Rietumbalkāni, kas pašlaik ir tranzīta reģions uz ES, jau ir nozīmīgi partneri kopīgajos centienos nodrošināt efektīvu migrācijas pārvaldību un kopīgi risināt tādas problēmas kā migrantu kontrabanda un neatbilstīga migrācija. Ir svarīgi turpināt stiprināt šā reģiona migrācijas un patvēruma sistēmas saskaņā ar visaptverošo pieeju,

kas nostiprināta Migrācijas un patvēruma paktā, jo īpaši ar ES aģentūru atbalstu, un nodrošināt vīzu politikas saskaņošanu ar ES vīzu politiku efektīvas migrācijas pārvaldības nolūkā.

Apsvērumi gaidāmajiem politikas pārskatiem

Paplašinātai Savienībai kā pasaules mēroga dalībnieci ir jāpaliek atvērtai, noturīgai un ekonomiski veiksmīgai un uzticamai partnerei pasaulē. Patiesi ģeopolitiskai ES jāspēj aizstāvēt savas vērtības un saglabāt savu atvērto stratēģisko autonomiju un stabilitāti, vienlaikus spējot īstenot savas intereses globālā mērogā.

Šajā nolūkā izšķiroša nozīme ir ES vienotībai un ātrai lēmumu pieņemšanai. Politikas pārskatos būtu jāizvērtē Savienības uzticamība un spēja veikt ārējo darbību, un kritiski svarīgs priekšnoteikums tam ir **efektīva lēmumu pieņemšana**. Pašlaik uz dažādām ES ārējās darbības jomām attiecas dažādi lēmumu pieņemšanas mehānismi, kas rada sarežģījumus ārējās darbības jomās, uz kurām attiecas vienprātība Padomē, jo īpaši kopējā ārpolitikā un drošības politikā. Savienībā ar vairāk nekā 30 dalībvalstīm ir risks, ka tāda lēmumu pieņemšana būs pārāk lēna, pārāk vērsta uz reaģēšanu un aizsargāšanos un stratēģiskajiem konkurentiem pavērs iespēju saasināt šķelšanos starp dalībvalstīm.

Komisija un Augstais pārstāvis ir vairākkārt norādījuši uz šo problēmu un iestājušies par **spēkā esošo Līguma par Eiropas Savienību noteikumu izmantošanu, lai pārietu uz kvalificēta vairākuma balsošanu** dažās svarīgās kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomās, piemērojot tā dēvētās “pārejas klauzulas”. Savukārt Komisija ir uzsvērusi, ka dalībvalstīm ir jāizmanto “konstruktīva atturēšanās” saskaņā ar LES 31. panta 1. punktu, ja atsevišķu valstu nostāja konkrētā jautājumā citādi kavētu vienprātību Padomē. Visu šo iespēju potenciāls ir pilnībā jāizmanto jau labu laiku pirms nākamās paplašināšanās un neatkarīgi no tās.

Pakāpeniska integrācija

Būs jāturpina darbs, lai panāktu vēl lielāku konvergenci attiecībā uz ES ģeostatēģisko redzējumu, interesēm un prioritātēm. Paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm pirms pievienošanās ir stingri un nepārprotami jāpieņem un jāveicina ES vērtības. Tām jau pirms pievienošanās ir pakāpeniski jāpielāgojas ES kopējai ārpolitikai un drošības politikai (KĀDP), arī ierobežojošajiem pasākumiem. Lai gan vairākas kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis jau tagad konsekventi uztur pilnīgu saskaņotību, prioritāte ir uzlabot citu kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu sniegumu, arī attiecībā uz sankcijām, jo īpaši pret Krieviju un Baltkrieviju. **Saskaņošana ar KĀDP** ir būtisks signāls par kopīgām vērtībām un stratēģisko orientāciju jaunajā ģeopolitiskajā kontekstā.

Pamatojoties uz pašreizējo iesaistīšanos kopējā drošības un aizsardzības politikā (KDAP), būtu jāturpina attīstīt sāktie projekti un programmas, spēju veidošana tādās jomās kā hibrīddraudis, ieskaitot ārvalstu īstenotu informācijas manipulāciju un iejaukšanos (*FIMI*), un kibernetiskā draudis gan kā visaptverošs piedāvājums, kas pieejams ikvienam, gan kā pielāgots atbalsts konkrētām vajadzībām un pieprasījumiem, kā līdzeklis Savienības kolektīvās noturības un drošības stiprināšanai pret šādiem ārējiem draudiem. Turklāt paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm būtu jācenšas **agrīnā posmā panākt integrāciju citās ES drošības un aizsardzības iniciatīvās**, piemēram, konkrētos projektos saskaņā ar pastāvīgo strukturēto sadarbību

aizsardzības jomā (*PESCO*) un Eiropas Aizsardzības aģentūrā, kā arī ar militāro mobilitāti saistītās programmās. Ar visām kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm ir noslēgti dalības pamat nolīgumi, saskaņā ar kuriem tās jau piedalās kopējās drošības un aizsardzības politikas (KDAP) krīzes pārvarēšanas misijās un operācijās un dažas arī pašas saņem palīdzību šo KDAP misiju un operāciju ietvaros. Pateicoties palīdzībai, ko paplašināšanās procesā iesaistītās valstis var saņemt saskaņā ar Eiropas Miera mehānismu, tiks stiprinātas to militārās un aizsardzības spējas piedalīties KDAP misijās un operācijās.

Paplašināšanās procesā iesaistīto valstu dalība hibrīda veida risku apsekojumos palīdzēs izstrādāt piemērotu satvaru šāda atbalsta sniegšanai, kas tām palīdzēs kļūt noturīgākām pret hibrīddraudiem un dos tām iespēju pašām izdarīt demokrātisku izvēli, esot pasargātām no ļaunvēlīgas iejaukšanās.

Turklāt līdz nākamās paplašināšanās brīdim **Savienības aizsardzības dimensija būs ievērojami attīstījusies**. Tā kā ES Stratēģiskais kompass drošībai un aizsardzībai krietni pārsniedz tradicionālās KDAP darbības jomu, paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm būs jābūt gatavām apņemties to īstenot tā dažādajos darba virzienos (rīcība, investīcijas, drošība, partneri), arī attiecībā uz ES ātrās izvēšanas spējām. Ja tās nolemtu piedalīties Eiropas Aizsardzības aģentūrā, tās būtu gatavas, *inter alia*, saskaņot savas nacionālās aizsardzības plānošanu ar ES aizsardzības spēju attīstības prioritātēm un koordinēto ikgadējo pārskatu par aizsardzību. Tās varētu arī nolemt piedalīties pastāvīgajā strukturētajā sadarbībā (*PESCO*) kā iesaistītās dalībvalstis.

Vienlaikus pašreizējā strīdīgajā ģeopolitiskajā vidē svarīga prioritāte joprojām ir pastāvīgi **centieni stiprināt kosmosa nozares un Savienības aizsardzības tehnoloģiskās un industriālās bāzes noturību saskaņā ar Eiropas aizsardzības industriālo stratēģiju**. Konkrēti Ukrainas gadījumā priekšlikumā par Eiropas aizsardzības industrijas programmu ir paredzēts pēc iespējas attiekties pret Ukrainu kā pret dalībvalsti. Nākotnē varētu apsvērt, kā un ar kādiem nosacījumiem paplašināt paplašināšanās procesā iesaistīto valstu dalību citās Savienības programmās, kas saistītas ar aizsardzības industriju. Tas palīdzētu izvairīties no dublēšanās un nevajadzīgām izmaksām, vienlaikus veicinot lielāku sadarbību.

Integrētās **robežu pārvaldības** jomā darbs būs jākoncentrē ne tikai uz tiesību aktu ievērošanu un īstenošanu, bet arī uz operatīvo spēju attīstīšanu preču un personu kontrolei pie ārējām robežām. Šim nolūkam būs vajadzīgs ES atbalsts policijai un robežsargiem, un tas ietvers ES aģentūru aktīvu iesaistīšanu, nodrošinot ciešu koordināciju ar ES dalībvalstīm. Jau tagad paplašināšanās procesā iesaistītās valstis cieši sadarbojas ar dalībvalstu muitas un robežu iestādēm, kā arī ar ES tieslietu un iekšlietu aģentūrām — *Eurojust*, *Frontex*, Eiropolu un Eiropas Patvēruma aģentūru —, nereti pamatojoties uz oficiāliem nolīgumiem. Šai sadarbībai ir arvien labāki rezultāti uz vietas. Izšķiroša nozīme būs robežu un muitas procedūru modernizācijai un digitalizācijai. Visām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm būtu jāturpina darbs pie saskaņošanas ar ES vīzu politiku.

ES rīcībai būs jāietver arī atbalsts tiesu iestādēm ar mērķi stiprināt starptautisko sadarbību izmeklēšanā un kriminālvajāšanā saistībā ar organizēto noziedzību, kuras būtiska daļa ir migrantu kontrabanda un cilvēku, ieroču un narkotiku tirdzniecība. Būtu jāturpina sadarbība, piedaloties Eiropas daudzdisciplīnu platformā pret noziedzības draudiem, ar mērķi novērst

aktuālākos noziedzības draudus un izjaukt augsta riska noziedzīgus tīklus. Paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm jāsaglabā apņēmība stiprināt **iekšējo drošību**, uzlabojot savu operatīvo sadarbību tiesībaizsardzības jomā ar ES dalībvalstīm un aģentūrām.

C. BUDŽETS

Paplašināšanās precīza finansiālā ietekme galvenokārt būs atkarīga no tās grafika un tvēruma, no pievienošanās sarunu rezultātiem, kuru pamatā joprojām ir sasniegumi, un no ES *acquis*, ko piemēro laikā, kad notiek pievienošanās. Katrā ziņā **paplašināšanās būtu jāņem vērā pārdomās, pēc kurām tiks izstrādāta nākamā daudzgadu finanšu shēma (DFS)**, un cita starpā uzreiz jānodrošina vajadzīgais juridiskais pamats, lai DFS pēc vajadzības iekļautu ar ES paplašināšanos saistītos izdevumus un ieņēmumus.

Tomēr paplašināšanās nebūt nav vienīgā sadaļa, kas radīs slogu nākotnes ES ilgtermiņa budžetam. Globālā nestabilitāte, ievērojamie drošības apdraudējumi, atveseļošanas pēc Covid pandēmijas finansiālā ietekme un nepieciešamība ierobežot valstu budžeta trajektorijas ir svarīgi aspekti, kas jāņem vērā. Papildus paplašinātas Savienības īpašajām vajadzībām neizbēgami vajadzēs modernizēt, vienkāršot un padarīt elastīgāku ES budžetu, kur būtu pienācīgi ņemtas vērā šīs grūtības, kā arī svarīgākās jomas, kurās nepieciešamas kopīgas investīcijas, koordinēta rīcība un kopīgas reformas, piemēram, zaļā un digitālā pārkārtošanās, pētniecība un inovācija vai drošība un aizsardzība. Pašreizējais ES budžets jau ir strukturāli palielināts līdz maksimumam.

Tādējādi paplašināšanās ir iespēja, taču ne iemesls, pārskatīt finansiālo ilgtspēju un modernizēt visas svarīgākās politikas/izdevumu jomas (lauksaimniecība un lauku attīstība, kohēzija, savienojamība, migrācija un robežu pārvaldība u. c.). ES politika un programmas nākamajai DFS varētu būt jāpārstrādā neatkarīgi no paplašināšanās konteksta. Šai pārskatīšanai būtu jāaptver arī konkrēti ES izdevumu instrumenti, kas pašlaik neietilpst DFS un ES budžetā.

Tomēr turpmākās ES izdevumu programmas būtu jāizstrādā, ņemot vērā paplašināšanos nākotnē.

ES gatavības nolūkos arī vajadzētu reformēt pašu resursu sistēmu, kas ir visuzticamākais veids, kā pārvarēt atveseļošanas pasākumu finansiālo ietekmi un īstenot ES prioritātes (jo īpaši *NextGenerationEU* aizņēmumu atmaksu un Sociālā klimata fonda finansēšanu), vienlaikus mazinot ietekmi uz valstu budžetiem. Jāņem vērā arī papildu iemaksas no jaunām dalībvalstīm, pat ja sākumā tās nebūs lielas. Turklāt finanšu iemaksām no trešām valstīm, kurām ir piekļuve vienotajam tirgum un kuras tajā piedalās (EEZ–EBTA dalībvalstis, Šveice), vajadzētu būt samērīgām ar ieguvumiem, ko tās saņems no paplašinātas Savienības.

Paplašināšanās procesā iesaistītās valstis iegūs arī plašākas finansējuma iespējas papildus ES budžetam. Nākotnes dalībvalstis varēs izmantot Eiropas Investīciju bankas un Eiropas Investīciju fonda pilnveidotās speciālās zināšanas un finansiālās spējas, kā arī citu ES finansēšanas partneru, piemēram, Eiropas komandas, palīdzību.

ES jau ir labi izveidots un pārbaudīts finanšu instrumentu kopums, kas palīdz daļēji mazināt paplašināšanās ietekmi uz budžetu pievienošanās vajadzībām. Tas apvieno tādus elementus kā maksimālās robežvērtības, pakāpeniskas ieviešanas periodi, statistikas rezultātu pienācīga ņemšana vērā, finanšu inženierijas plašāka izmantošana, kā arī apturēšanas sistēma un drošības tīkli pašreizējām dalībvalstīm.

Vienlaikus vajadzēs arī **apdomāt, kā tādus pirmspievienošanās instrumentus kā Pirmspievienošanās instruments varētu pilnveidot, lai labāk sagatavotos pievienošanās procesam** un pārejai uz dalību ES programmās un instrumentos pēc pievienošanās. Daži jauninājumi, kas jau ir ieviesti DFS 2021.–2027. gadam¹, var kalpot par iedvesmu turpmākiem pirmspievienošanās instrumentiem. Ukrainas gadījumā šajā kontekstā būs īpaši jāapsver starptautiskais atbalsts atveseļošanai un atjaunošanai.

D. PĀRVALDĪBA

Kopš 2022. gada, jo īpaši pēc konferences par Eiropas nākotni, ir risinātas pārdomas par **ES iestāžu reformām** Eiropas Parlamentā, Padomē, dalībvalstīs, ideju laboratorijās un akadēmiskajās aprindās. Ņemot vērā paplašināšanās perspektīvu, šīs debates ir ieguvušas jaunu steidzamības aspektu.

Līdz šim nav panākta vienprātība par to, kā vislabāk risināt šo jautājumu. Lai gan daži aicina reformēt spēkā esošos ES līgumus, jo īpaši Eiropas Parlaments, citi ierosina specifiskus pielāgojumus, aktivizējot Līgumos paredzētās neizmantotās iespējas. Visbeidzot, vēl citi min argumentu, ka Līgumi izstrādāti tā, lai būtu “noturīgi pret paplašināšanos”.

Lai gan Komisija ir norādījusi, ka atbalsta izmaiņas Līgumos, “*ja vajadzīgs un tur, kur tas ir vajadzīgs*”, tā uzskata, ka ES pārvaldību var ātri uzlabot, **pilnībā izmantojot spēkā esošo Līgumu potenciālu**.

Jautājumi par ES spēju rīkoties jau ir aktualizēti 27 dalībvalstu Savienībā. Tas jo īpaši attiecas uz **vienprātības balsojuma noteikumiem Padomē**. Lai gan lielākā daļa lēmumu Padomē tagad tiek pieņemti ar kvalificētu balsu vairākumu, dažās jomās lēmumi jāpieņem **vienprātīgi** Padomē, piemēram, nodokļu, ārpolitikas un dažu sociālo jautājumu gadījumā. Paplašinātā Savienībā vienprātību būs vēl grūtāk panākt, un tas palielinās risku, ka lēmumus bloķē viena dalībvalsts.

Līgumos jau ir paredzētas “**pārejas klauzulas**”², kas nodrošina iespēju mainīt vienprātību uz kvalificēta vairākuma balsošanu Padomē svarīgās jomās. Lai šīs klauzulas varētu piemērot, ir vajadzīgs vai nu Eiropas Savienības Padomes, vai Eiropadomes vienprātīgs

¹ Piemēram, lielāka orientēšanās uz sniegumu, arī finansiāls atbalsts reformu īstenošanai, politikas nosacījumi u. c.

² Līgumos ir paredzētas divas vispārējas “pārejas klauzulas” saskaņā ar LES 48. panta 7. punktu un sešas īpašas pārejas klauzulas, kuru mērķis ir grozīt lēmumu pieņemšanu šādās jomās: KĀDP (LES 31. panta 3. punkts), ģimenes tiesības ar pārrobežu ietekmi (LESD 81. panta 3. punkts), sociālā politika (LESD 153. panta 2. punkts), vides politika (LESD 192. panta 2. punkts), DFS (LESD 312. panta 2. punkts) un ciešāka sadarbība (LESD 333. pants).

lēmums. Komisija šajā ziņā 2018. un 2019. gadā nāca klajā ar konkrētiem priekšlikumiem ārpolitikas, nodokļu politikas, sociālās politikas, enerģētikas un klimata politikas jomā, taču tie vēl nav virzīti uz priekšu. Kopš tā laika ir iesniegti dažādi risinājumi, piemēram, jauna apturēšanas sistēma vai konstruktīvas atturēšanās plašākas piemērošanas iespējas.

Dažas dalībvalstis nepiekrīt pāriešanai no vienprātības uz kvalificēta vairākuma balsošanu, jo baidās, ka paliks vienas jautājumos, kas saistīti ar svarīgām stratēģiskām valsts interesēm. Komisija uzskata, ka ir iespējams atteikties no vienprātības principa un nepakļaut riskam dalībvalstu stratēģiskās intereses. To var panākt, **apvienojot Līgumu “pārejas klauzulu” piemērošanu ar atbilstīgiem un samērīgiem aizsardzības pasākumiem, kuros ņemtas vērā šādas stratēģiskas valsts intereses.** Praksē tas nozīmētu, ka Padomes vai Eiropadomes lēmumam, ar ko piemēro “pārejas klauzulu”, varētu pievienot Eiropadomes secinājumus, kuros paredzēta iespēja vienai vai vairākām dalībvalstīm izmantot ar valsts interesēm saistītus ārkārtējus iemeslus turpināt diskusijas nolūkā panākt apmierinošu risinājumu vai aicināt Eiropadomi apspriest šo jautājumu.

Papildus balsošanas metodēm Līgumi paredz dalībvalstīm iespēju **integrēties atšķirīgā tempā.** Kā piemērus var minēt ciešāku sadarbību, kas jo īpaši ir iespējama dalītās kompetences jomās, kā tas bija Eiropas Prokuratūras gadījumā, un iespēju piedalīties vai nepiedalīties, ja to paredz ES līgumi, vai jaunu dalībvalstu iekļaušanu pastāvīgajā strukturētajā sadarbībā. Šādu **“diferenciāciju”** var ņemt vērā paplašinātā Savienībā ar 30+ dalībvalstīm, ņemot talkā saskaņā ar spēkā esošo ES tiesisko regulējumu pieejamo rīku un mehānismu klāstu. Šādas elastības iespējas darbojas tikai tik ilgi, kamēr visas dalībvalstis turpina kopīgi piemērot un ievērot pamata politiku, kā arī visus Eiropas Savienības pamatprincipus un vērtības.

Saskaņā ar Eiropadomes aicinājumu paātrināt pievienošanās procesu varētu izvērtēt pašu paplašināšanās procesu. Varētu izskatīt iespēju pilnvarot Padomi pieņemt lēmumus ar kvalificētu balsu vairākumu attiecībā uz **noteiktiem pagaidu pasākumiem paplašināšanās procesā.** Lēmumi par sarunu sadaļu slēgšanu arī turpmāk būtu jāpieņem visām dalībvalstīm vienprātīgi, tāpat kā galīgais lēmums par jaunas dalībvalsts faktisko pievienošanos Eiropas Savienībai.

Visbeidzot, paplašinātā Savienība ar 30+ dalībvalstīm aktualizē tūlītējus jautājumus par **ES iestāžu sastāvu.** Piemēram, attiecībā uz Eiropas Komisiju Līgumi jau paredz iespēju izvēlēties starp mazāku izpildvaru (kas atbilst divām trešdaļām no dalībvalstu skaita) vai saglabāt pašreizējo sistēmu, proti, pa vienam loceklim no katras dalībvalsts, ko līdz šim ir izvēlējusies Eiropadome.

Turklāt paplašinātā Savienība neizbēgami **palielinās darba apjomu ES iestādēm daudzās jomās,** sākot ar politikas izstrādi un analīzi un beidzot ar īstenošanu, izpildi, pareizu finanšu pārvaldību un administrēšanu, papildus dažādajiem jaunajiem uzdevumiem, ko Savienība uzņēmusies pēdējos gados. Tas attieksies arī uz ES aģentūrām un struktūrām (piemēram, Eiropolu, *Frontex*, *Eurojust*, Eiropas Uzraudzības iestādi) vai tīkliem (piemēram, Eiropas Konkurences tīklu, *Erasmus+* valstu aģentūrām). Būs jāņem vērā paredzamā izpildes nodrošināšanas darba slodze, jo ir ļoti svarīgi saglabāt Eiropas Savienības integritāti un darbību.

3. Secinājums

Šis paziņojums liecina, ka paplašinātai Savienībai ir stratēģiska nozīme, jo tai ir ievērojams politiskais un ekonomiskais potenciāls gan ārēji, gan iekšēji. Šo iespēju maksimāla izmantošana būs atkarīga no mūsu spējas noteikt, definēt un paredzēt jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi, un izstrādāt skaidru stratēģiju par to, kā turpināt paralēli strādāt gan pie paplašināšanās, gan ES reformām. Paziņojums tiek ņemts vērā diskusijās par paplašināšanos gan Eiropas iestādēs, gan dalībvalstīs.

Ar šo paziņojumu tiek sākts darbs pie padziļinātajiem politikas pārskatiem, par kuriem priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena paziņoja 2023. gada runā par stāvokli Savienībā. Komisija šos pārskatus sagatavos 2025. gada sākumā. Pārskatīšanu var īstenot dažādos veidos dažādās nozarēs, un tajā būtu jāņem vērā ieinteresēto personu viedoklis par paplašinātas Savienības konkrēto ietekmi uz atsevišķām politikas jomām. Pēc tam, pamatojoties uz pārskatu rezultātiem, nākamais solis šajā procesā varētu būt būtisku reformu priekšlikumi atsevišķās nozarēs, kā arī Komisijas priekšlikuma sagatavošana nākamajai daudzgadu finanšu shēmai (DFS).